

Mindaugo Tamošaičio 10 (II gimnazijos) klasės istorijos vadovėlio II dalies rankraščio
(„Baltos lankos Klett“, 2024)

RECENZIJĄ

2024-11-06

Mindaugo Tamošaičio 10 (II gimnazijos) klasei skirtame istorijos vadovėlyje, II dalyje (rankraštyje), toliau nuosekliai tęsiamas (pirmoje vadovėlio dalyje pradėtas) IV skyrius – *Antrasis pasaulinis karas: žmogiškumo išbandymas*. Taip pat vadovėlio turinį sudaro: V skyrius – *Šaltasis karas: pasaulis tarp demokratijos ir komunizmo*, VI–VII skyriai – *Visuomenės tarp kapitalizmo ir komunizmo, kultūra tarp elitiškumo, masiškumo ir ideologijos*, VIII skyrius – *Globalizacija ir pasaulis po 1990-ųjų*. Nagrinėjama Naujausiųjų laikų istorija, kuri atitinka 10 (II gimnazijos) klasės atnaujintos Istorijos bendrosios mokymo programos turinį.

M. Tamošaičio parašytas istorijos vadovėlis 10 (II gimnazijos) klasei (II dalis) atitinka Lietuvos Respublikoje leidžiamų bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ar mokymo priemonių keliamus bendruosius reikalavimus. Tekstinė ir vaizdinė medžiaga pritaikyta siekti dalyko bendrojoje programoje įvardytų tikslų ir uždavinių. Vadovėlyje pateikiama medžiaga ugdo dalyko bendrojoje programoje apibrėžtas mokinių kompetencijas, atitinka dalyko bendrojoje programoje apibrėžtą mokymo(si) turinį ir pasiekimų lygių požymius. Vadovėlio struktūra atitinka didaktinius dalyko mokymo principus, pateikiamos įvairių tipų užduotys, atliepančios visus bendrosiose programose aprašytus pasiekimų lygius ir skatinančios taikyti įvairius mokymo(si) metodus. Vadovėlio turinyje nėra diskriminavimo ir diskriminavimo propagavimo lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu. Vadovėlio turinyje nėra nekorektiško, antidemokratiško, antivalstybinio turinio. Vadovėlio turinyje nėra tendencingai pateikiamos ir klaidinančios informacijos geopolitinių įvykių kontekste. Vadovėlio turiniu ar užduotimis nėra kurstoma tautinė nesantaika. M. Tamošaičio parašytame istorijos vadovėlyje 10 (II gimnazijos) klasei (II dalis) nuosekliai išpildyti ir Lietuvos Respublikoje leidžiamų bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ar mokymo priemonių keliami specialieji reikalavimai.

Aptariamas istorijos vadovėlis (II dalis) pasižymi ypač aiškia struktūra. Parašytas jis tradiciniu principu. Kiekvienas vadovėlio skyrius turi įvadinę dalį. Ji labai aiškiai kompoziciškai išdėstyta. Joje randame: svarbiausių įvykių datas, kompetencijų ugdymą, sąvokas, istorines asmenybes, istorinio tyrimo temas bei jo įgyvendinimo etapus. Tai išsamus įvadas į kiekvieno

skyrčiau turinį. Vadovėlyje proporcingas teorinės (turinio dėstymo) ir praktinės (šaltinių analizės) medžiagos santykis. Kiekvienos temos pabaigoje pateikiami pirminiai ir antriniai rašytiniai šaltiniai – tikslingi, informatyvūs ir gausūs. Tai neabejotinai padeda ugdyti mokinių gebėjimą analizuoti pateiktus rašytinius šaltinius, atsakyti į pateiktus klausimus, remiantis šaltiniuose randama informacija. Vadovėlyje akivaizdi ir lentelių, žemėlapių, diagramų, iliustracijų gausa. Esama ankstesniuose istorijos vadovėliuose nematytų fotografijų. Tačiau vadovėlyje labai stinga karikatūrų. Recenzuojamame vadovėlyje (II dalyje) yra tik dvi karikatūros. Prasminga būtų jomis papildyti bent šių temų medžiagą: 34 tema „Šaltojo karo kariniai konfliktai“ (karikatūra keisčiau 34.3 pav. nuotrauką), 36 tema „Sovietų Sąjungos žlugimas“ (karikatūra keisčiau vieną iš pateiktų iliustracijų). Karikatūromis būtų galima papildyti ir skiltį „Darbas su šaltiniais“. Siūlomas darbas tik su rašytiniais šaltiniais. Gal verta pagalvoti ir apie karikatūrų analizę?

Puiku, kad ir II šio vadovėlio dalyje (kaip ir I) jaunas skaitytojas yra kviečiamas tyrinėti. Prasminga tai, kad besidomintis istorija, vienu ar kitu istoriniu įvykiu, laikmečiu mokinys kviečiamas domėtis tuo ir savo artimųjų, giminių rate, klausti jų nuomonės, pastebėjimų. Keletas pavyzdžių: „Remdamiesi savo giminių arba artimųjų liudijimais, pasidomėkite, kaip amžininkai prisimena pokariu likusius nesutarimus tarp SSRS ir JAV. Kaip šiuos įvykius jie vertina šiais laikais? Kaip ir kodėl (ne)pasikeitė šių įvykių vertinimas?“, „Remdamiesi savo giminių arba artimųjų liudijimais, internetu, pasidomėkite, kaip jie ar kiti Lietuvos gyventojai susiję su Černobylio atominės elektrinės tragedija. Šia tema padiskutuokite su klasės draugais“, „Pasidomėkite, galbūt jūsų giminaitis ar artimieji per sovietų okupaciją taip pat buvo ištremti. Šią informaciją užrašykite savo sąsiuvinyje, remdamiesi tokiu planu...“, „Pasidomėkite savo giminės istorija. Galbūt turite giminių, kurie iš Lietuvos emigravo baigiantis Antrajam pasauliniam karui? Surinkite žinias (pasakojimus apie išvykusius giminaičius, jų laiškus, nuotraukas ir pan.) ir pristatykite klasės draugams“. Vadovėlyje akivaizdžios ir istorijos, jos išmanymo sąsajos su dabartyje kylančių diskusinių klausimų perpratimu. Tai skatina tokie keliami klausimai: „Lietuvos istorinių asmenų įamžinimas sovietmečiu ir jų vertinimai atkūrus Lietuvos nepriklausomybę“, „Kodėl XXI a. pradžioje pasaulyje išaugo terorizmo grėsmė?“, „Kodėl XX a. pabaigoje – XXI a. pasaulyje iš kilo daug socialinių, ekologinių problemų?“

Šiame vadovėlyje labai akivaizdus, jau minėtas, tradicinio vadovėlio principo įgyvendinimas. Tai naudinga, nes vadovėlis skirtas 10 (II gimnazijos) klasės mokiniams. Svarbu, kad mokymo(si) priemonė jiems būtų suprantama, aiški, įprasta. Kita vertus, XXI a. galimybių kontekste, rašant naują mokymo(si) priemonę, kurios naudojimas bus ilgalaikis, būtų prasminga apmąstyti ir įgyvendinti naujoves. Galbūt tai galėtų būti lankytinų objektų sąrašas. Juk

aptariamojo laikotarpio objektų, kuriuos vertėtų aplankyti, gilinant istorijos žinias, turime iš tiesų nemažai. Nežymi nuoroda į juos vadovėlyje jau yra. Dėstant 30 temos medžiagą „Reokupacija, sovietinis teroras ir Lietuvos gyventojų trėmimai“ nuotraukos iš Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus. Minimas ir Tuskulėnų parkas. Sąrašas rekomenduojamų lankyti objektų, kurių tematika papildytų, praplėstų istorijos pamokų metu nagrinėtas temas, įvykius, neabejotinai praturtintų vadovėlį. Tai galėtų padaryti ir nuorodos į skaitmeninį turinį, filmus. Vadovėlyje nagrinėjama tematika tikrai leistų pateikti solidų, tikslingų filmų sąrašą. Minėtų naujovių įgyvendinimas skatintų mokinius domėtis istorija ne tik per istorijos pamokas ir taip palengvintų darbą istorijos mokytojams.

Apibendrinant galima teigti, kad M. Tamošaičio istorijos vadovėlis 10 (II gimnazijos) klasei (II dalis) atitinka bendruosius ir specialiuosius reikalavimus vadovėliams, todėl gali būti spausdinamas.

Istorijos mokytoja metodininkė Laura Valantė

Vilniaus Antakalnio gimnazija

